

МЮСЮЛМАНСКАТА КУЛТУРА ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ

Изследвания

Съставители:
Росица Градева
Светлана Иванова

МЕЖДУНАРОДЕН ЦЕНТЪР
ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА МАЛЦИНСТВОТА
И КУЛТУРНИТЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

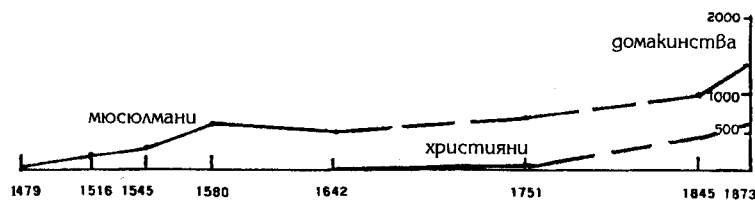
София 1998

СЪДЪРЖАНИЕ

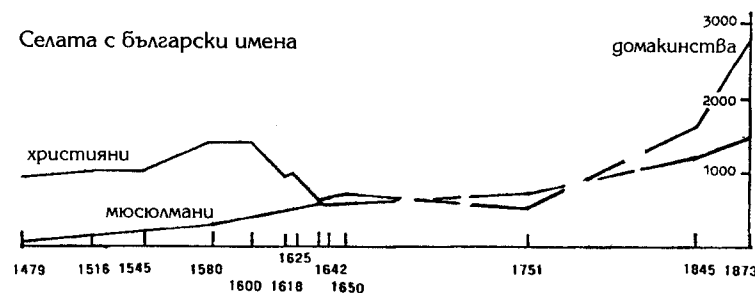
<i>Р. Градева и С. Иванова</i> – ВЪВЕДЕНИЕ. ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИСТОРИЯТА И СЪВРЕМЕННОТО СЪСТОЯНИЕ НА МЮСЮЛМАНСКАТА КУЛТУРА ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ – НАРОДЕН И ВИСОК ПЛАСТ. . .	9
<i>R. Gradeva and S. Ivanova</i> – INTRODUCTION.	53
<i>Махиел Киел</i> – РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИСЛЯМА В БЪЛГАРСКОТО СЕЛО ПРЕЗ ОСМАНСКАТА ЕПОХА (XV–XVIII В.): КОЛОНИЗАЦИЯ И ИСЛЯМИЗАЦИЯ	56
<i>Machiel Kiel</i> – THE SPREAD OF ISLAM IN BULGARIAN RURAL AREAS IN THE OTTOMAN PERIOD (15TH–18TH CENTURIES): COLONIZATION AND ISLAMISATION	125
<i>Стефка Първева</i> – ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА МЮСЮЛМАНСКАТА РЕЛИГИОЗНА ИНСТИТУЦИЯ В ГРАДА ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПРЕЗ XVII В.	127
<i>Stefka Pärveva</i> – REPRESENTATIVES OF THE MUSLIM RELIGIOUS INSTITUTION IN THE TOWN IN BULGARIAN LANDS DURING THE 17TH CENTURY.	210
<i>Мария Калицин и Красимира Мутафова</i> – ИСТОРИЧЕСКИ РЕАЛИИ ЗА ХАЛВЕТИЙСКИЯ ШЕЙХ БАЛИ ЕФЕНДИ СОФИЙСКИ В НОВООТКРИТО ЖИТИЕ ОТ XIX В.	212
<i>Maria Kalitsin and Krassimira Mutafova</i> – HISTORICAL DATA ABOUT BALI EFENDI IN “BAHR-ÜL VELÂ-I”.	243
<i>Орлин Събев</i> – СОЦИАЛНИЯТ СТАТУС НА ОСМАНСКИЯ МЮДЕРИС В РУМЕЛИЯ, XV–XVII В.	244
<i>Orlin Säbev</i> – THE SOCIAL STATUS OF THE OTTOMAN MÜDERRIS IN RUMELI, 15TH–17TH C.	281
<i>Натали Клейер</i> – ДЕРВИШКИТЕ БРАТСТВА НА БАЛКАНИТЕ С НАРОЧЕН ПОГЛЕД КЪМ БЪЛГАРИЯ (НЯКОИ БЕЛЕЖКИ ОТНОСНО ИЗСЛЕДВАНЕТО ИМ).	283
<i>Nathalie Clayer</i> – LES CONFRÉRIES DE DERVICHES DANS LES BALKANS ET PARTICULIÈREMENT EN BULGARIE (QUELQUES CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LEUR ÉTUDE).	300
<i>Александър Попович</i> – КУЛТУРНИ ПРОЯВИ НА МЮСЮЛМАНСКИТЕ ОБШНОСТИ НА БАЛКАНИТЕ. I. МЕДРЕСЕТАТА НА БАЛКАНИТЕ: ОТ ПЪРВИТЕ НОВОВЪВЕДЕНИЯ В СРЕДАТА НА XIX В. ДО НАШИ ДНИ; II. ПО ВЪПРОСА ЗА БАЛКАНСКИЯ МЮСЮЛМАНСКИ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ: ОТ ПОЯВАТА МУ ДО 1918 Г.; III. МЮСЮЛМАНСКИТЕ СДРУЖЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО.	302

КАЗА ХОТАЛИЧ СЕЛВИ

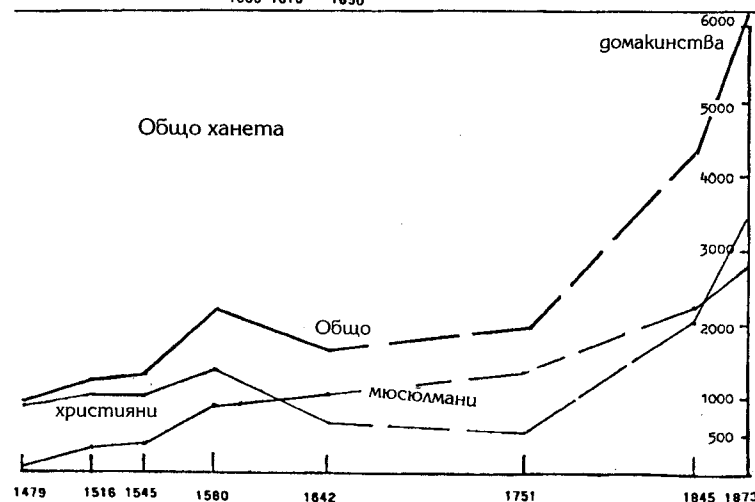
Селата с турски имена

Селата с български имена

Общо ханета

ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА 13те МЮСЮЛМАНСКИ СЕЛА С ТУРСКИ ИМЕНА*
В КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) 1479—1873 г. (В домакинства)

№ на източника	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Година на регистрация	1479	1516	1545	1580	1642	1751	1845	1873
	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.
Адилер (Идилево)	/	39 /	31 ² /	61 ⁷ /	47 ¹ /	24 ³ /	45 /	64 /
Али Факихлер	22 /	17 /	27 /	68 ³ /	43 /	Мезра	/	/
Акьнджълар (Петко Славейков)	/	11 /	13 /	31 ¹ /	20 ¹ /	45 ² /	47 /	48 /
Чадърль-и Бая (Сенник)	14 /	35 /	36 /	66 ³ /	74 ² /	85 ⁶ /	140 /	182 /
Чадърль-и зир	/	10 /	10 ¹ /	18 /	17 /	Мезра	/	/
Дерели (Горна Росица)	/	8 /	6 /	30 /	38 ¹ /	115 ⁸ /	114 /	125 /
Дикенлер	/	36 /	60 ³ /	27 ¹ /	/	/	/	/
Хадъмлар (Агамово, Янтра)	/	/	/	25 ¹ /	23 ³ /	28 ¹ /	65 /	93 /
Хисар бейли (Яворец)	Мезра	6 /	20 /	26 /	25 ¹ /	21 /	45 /	63 /
Малкочлар (Буря)	/	28 /	30 ¹ /	54 ³ /	81 ¹ /	51 ⁸ /	150 /	190 /
Маненли	/	/	/	19 ⁴ 2	19 ⁵ /	Мезра	/	/
Мумджълар	/	/	/	13 /	3 5	Мезра	/	/
Накъшль	/	/	/	46 /	18 /	Мезра	/	/
Рахова	/	/	/	41 ¹ /	47 ² /	56 /	136 /	157 /
Селви (Севлиево)	/	18 /	20 ⁵ /	44 ³ 5	57 ⁶ 12	260 ¹⁵ 41	437 479	551 668
Общо	36 /	208 /	253 ¹² /	569 ²⁷ 5	512 ²³ 12	685 ⁴³ 41	1043 479	1316 668
Процент на обръщенците	?		4.7%	4.7%	4.5%	6%	?	?
% на мюсюлманите	100%	100%	100%	99.5%	97%	94%	69%	66%

М — Мюсюлмани; Хр. — Християни; Хисар бейли — оригиналното име на селището; (Яворец) — съвременното българско име (повечето от 1934 г.). Малкото число над броя на домакинствата показва броя на обръщенците към исляма в съответната година;

Източници: I — НБКМ, Ор. отг., ОАК 45/29 (Турски извори II); II — Истанбул, ВВОА, ММ 11; III — Истанбул, ВВОА, TD 416; IV — Анкара, ТКГМ, КиК 58; V — Истанбул, ВВОА, TD 775; VI — Истанбул, Кереси — *Mevkufat* 2913; VII — Истанбул, ВВОА, *Temettuat Defterleri*; VIII — *Salname-i Vilayet-i Tuna*, 6, 1290.

* През 1580 г. Рахова е изрично посочено като ново селище, което се е отделило от с. Дикенлер, което наистина показва рязък спад в населението. Рахова може да е мястото на изоставено средновековно българско село. Оттам и неговото славянско име въпреки изцяло турско-мюсюлманското му население.

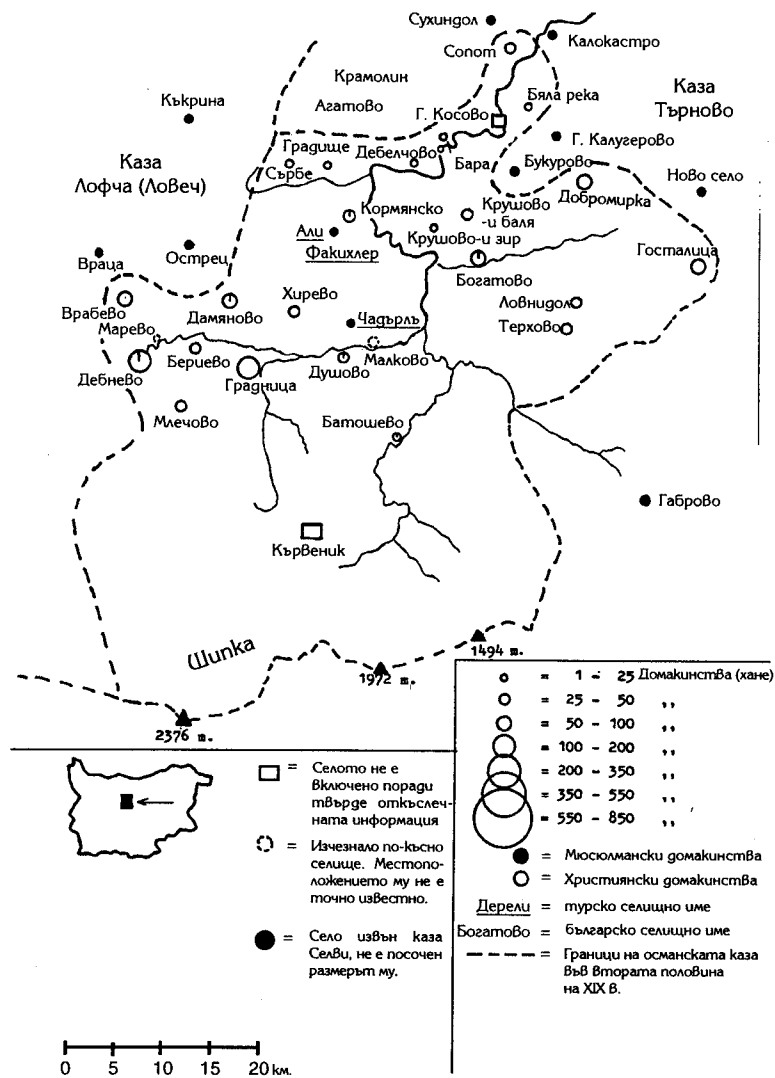
ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА СТАРИТЕ БЪЛГАРСКИ СЕЛА В КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) 1479—1873 г.														(В домакинства)	
№ на източника	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	
Година на регистрация	1479	1516	1545	1580	1600	1618	1625	1638	1642	1644	1650	1751	1845	1873	
	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	Хр.	Хр.	Хр.	Хр.	М. Хр.	Хр.	Хр.	М. Хр.	М. Хр.	М. Хр.	
Бара	/ 7	7 13	7 ² 2	25 ² /	/ /	/ /	/ /	/ /	30 ³ /	/ /	/ /	24 /	35 /	44 /	
Батошево	2 20	/ 34	/ 29	/ 67	151	107	70	60	/ 66	90	98	/ 46	/ 191	/ 213	
Бяла река	/ 17	/ 47	3 ³ 32	9 ³ 51	48	49	49	30	17 ⁹ 36	33	33	24 /	40 20	55 34	
Берчево	/ 40	/ 60	/ 80	2 ¹ 100	66	30	28	20	11 ² 18	18	20	5 30	/ 53	/ 77	
Богатово	1 51	2 65	3 50	8 ³ 82	65	39	52	22	15 ¹ 28	14	14	44 2	46 /	52 /	
Дамяново	4 66	9 43	9 ² 27	36 ² 58	83	41	38	35	89 ¹² 9	6	6	68 /	115 /	140 /	
Дебнево	6 119	18 51	18 ⁴ 51	40 ¹ 96	61	70	71	50	121 ¹⁶ 38	45	45	117 /	169 53	181 71	
Дебелчово	/ 12	/ 23	5 ¹ 15	3 ² 13	9	10	8	6	/ 10	12	15	/ 35	/ 70	/ 98	
Добромирка	1 75	1 102	3 61	7 ³ 80	84	50	62	50	32 ¹⁴ 37	29	29	78 /	190 /	221 /	
Душово	5 21	1 29	2 ¹ 27	11 ³ 39	40	20	23	5	22 ⁶ 11	10	8	21 /	35 20	52 30	
Гъбене	/	1 26	1 42	/ 73	62	85	95	75	/ 70	70	77	/ 55	/ 450	/ 569	
Госталица	/ 55	4 44	/ 66	1 ¹ 87	61	40	42	27	/ 50	50	63	/ 40	/ 145	/ 199	
Градище	/ 5	/ 5	/ 5	1 ¹ 5	8	5	7	10	/ 15	17	22	/ 50	/ 80	/ 111	
Градница	2 76	2 79	4 ³ 44	8 ¹ 95	77	38	42	30	38 ¹⁰ 48	39	39	40 30	103 59	118 67	
Хирево	/ 36	3 41	3 ² 50	4 60	31	26	25	20	23 ¹² 20	20	20	38 /	50 /	66 /	
Кормянско	6 35	3 50	3 ¹ 55	14 ² 64	41	11	13	15	5 ¹⁵ /	9	9	60 /	70 /	75 /	
Крушово-и баля	/ 15	/ 25	/ 30	2 ² 37	27	16	21	4	19 ³ 48	46	45	37 35	70 42	135 43	
Крушово-и зир	/ 10	/ 24	3 ¹ 25	5 ² 35	38	40	40	40	32 13 ¹ 40	40	42	20 35 ²	7 50	В града	
Каябаши (Здравковеш)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	97 / 118	
Ловнидол	2 32	2 26	1 ¹ 29	1 91	68	38	38	26	/ 70	59	58	/ 66	/ 78	/ 178	
Малково	/ 45	/ 24	/ 27	/ 48	62	27	33	15	/ 20	28	28	Мезра	/	/	
Млечово	/ 36	/ 46	/ 50	/ 60	58	38	38	40	/ 15	10	10	/ 35	/ 67	/ 316	

ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА СТАРИТЕ БЪЛГАРСКИ СЕЛА В КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) 1479—1873 г.														(В домакинства)	
№ на източника	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	
Година на регистрация	1479	1516	1545	1580	1600	1618	1625	1638	1642	1644	1650	1751	1845	1873	
Сърбе (Малки Вършец)	6 1	18 /	20 ² /	22 ⁴ /	/	/	/	/	37 ² /	/	/	28 ² /	41 /	48 41	
Сопот	/ 41	1 39	/ 35	/ 53	82	52	40	20	/ 10	9	9	23 ³ /	25 /	27 /	
Терхово (Доганджк)	/ 25	/ 22	2 20	5 ¹ 16	25	13	19	11	20 ² 10	10	10	30 ³ /	65 /	82 /	
Врабево	/ 69	/ 80	/ 120	29 ² 104	158	42	99	50	41 ⁴ 10	10	8	59 ⁶ 2	135 /	158 /	
Иеникьой (Ново село)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	64 /	128 / 704	
Общо	35	72	85 ²³	275 ³⁶					580 ¹⁰²			716 ⁵⁵	1216	1465	
	909	999	972	1416	1405	868	925	617	654	646	680	525	1603	2769	
% на мюсюлманите от цялото население	3.7 %	6.7 %	8 %	16 %					47 %			58 %	43 %	34 %	
% на обръщените към исляма		21 %	27 %	13 %					17 %			7.7 %			

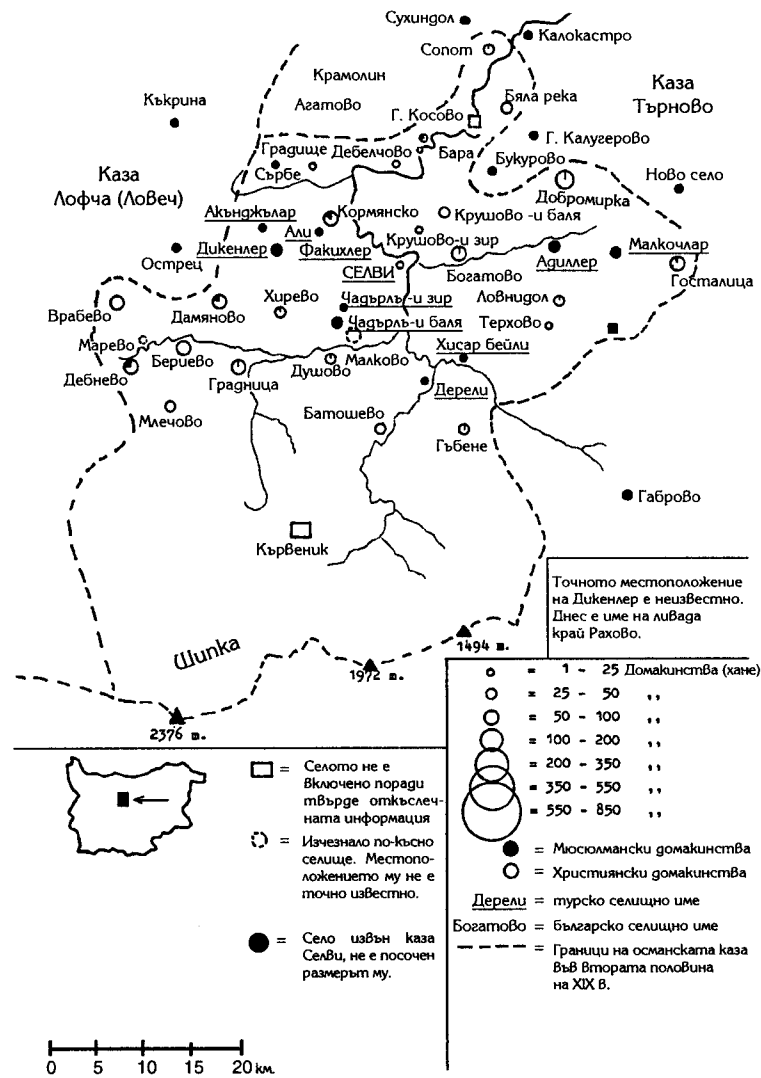
Сърбе — старо име на селището; (Малки Вършец) — съвременно име на селището; М. — мюсюлмани, Хр. — християни; Малките цифри над броя на домакинствата посочват броя на новоприелите исляма за съответната година и място.

Източници: I — IV — като предишната таблица; V — Истанбул, ВВОА, ММ 14920; VI — НБКМ, Ор. отг., ОАК 89/57; VII — Истанбул, ВВОА, ММ 1466; VIII — НБКМ, Ор. отг., ф. 179, а.е. 185; IX — Истанбул, ВВОА, TD 775; X — НБКМ, Ор. отг., ОАК 93/26; XI — НБКМ, Ор. отг., НПТА XVII 5/22; XII — XIV — като VI — VIII от предишната таблица.

КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) ПРЕЗ 1479 г.
Модел на заселване, размер и състав на населението

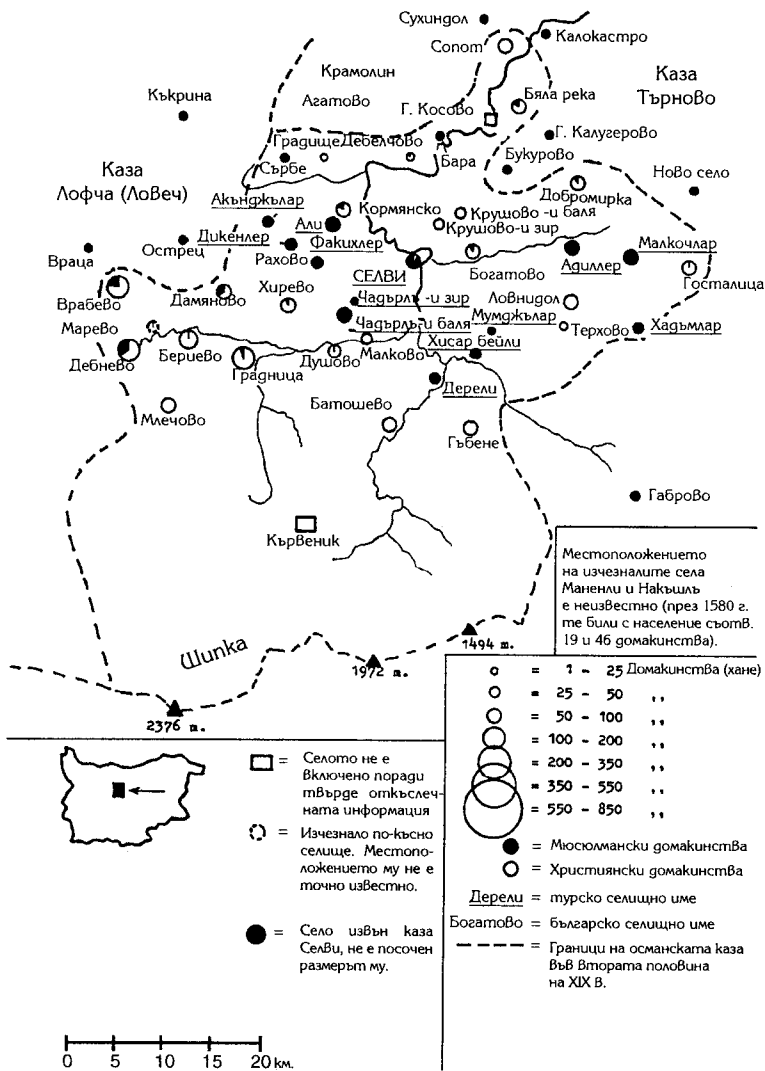

КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) ПРЕЗ 1516 г.
Модел на заселване, размер и състав на населението

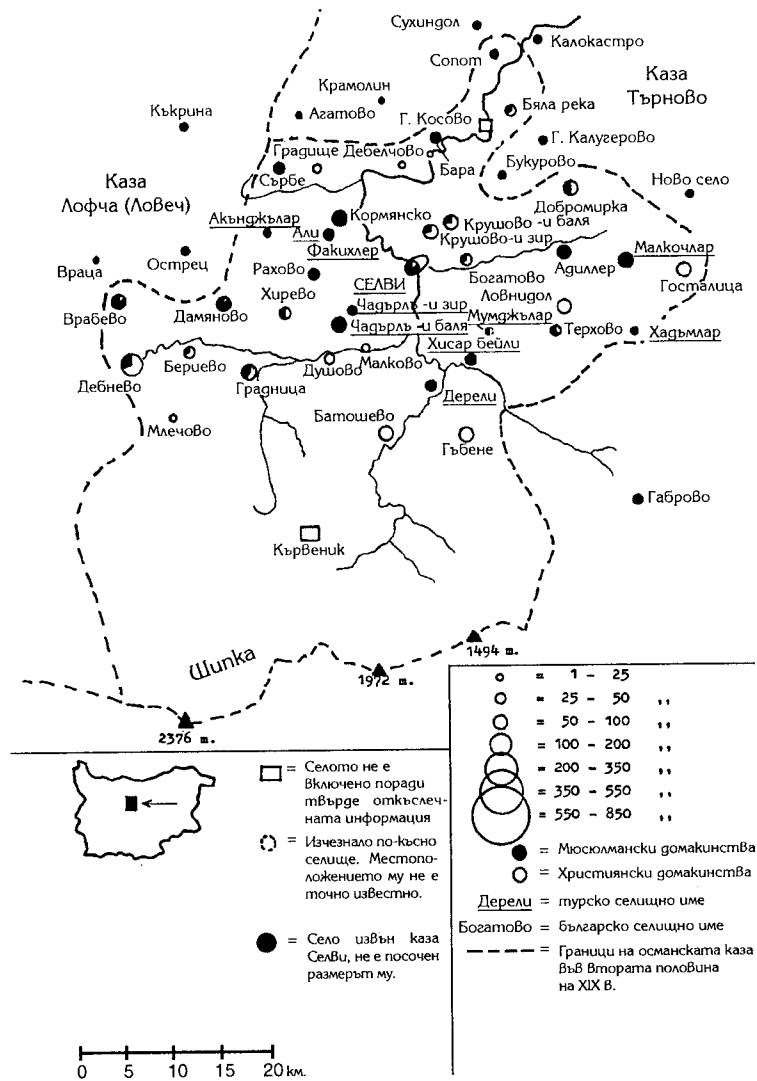
КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) ПРЕЗ 1580г.

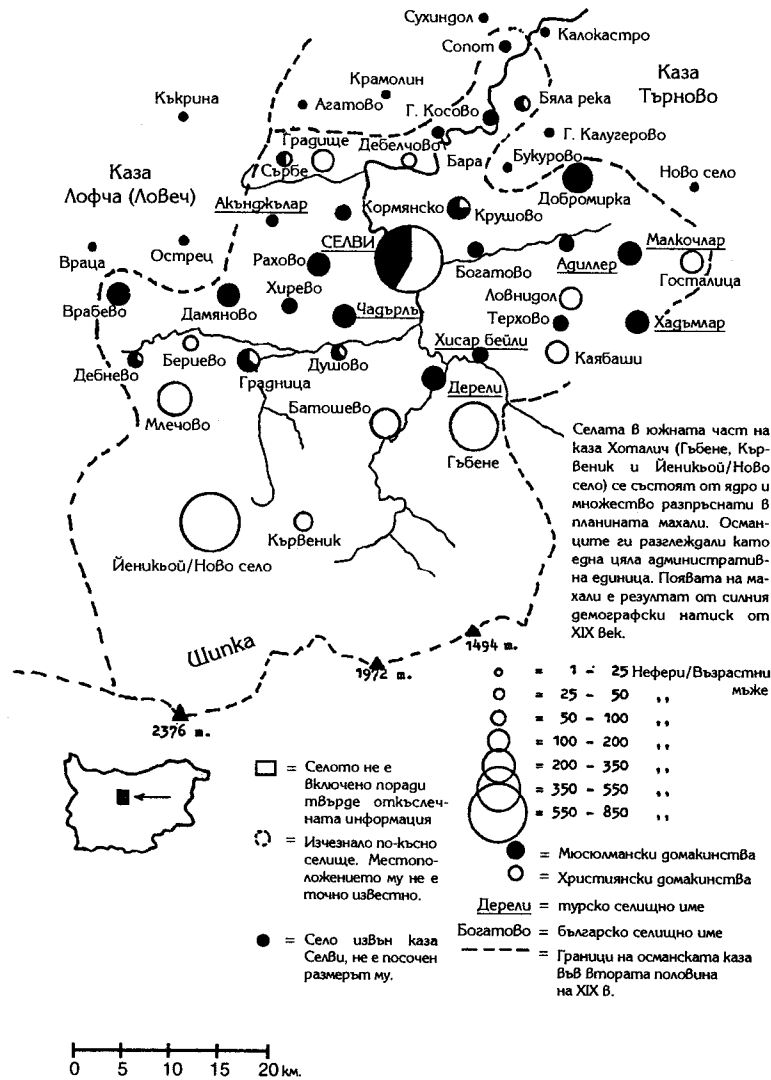
Модел на заселване, размер и състав на населението

КАЗА ХОТАЛИЧ/СЕЛВИ (СЕВЛИЕВО) ПРЕЗ 1642г.

Модел на заселване, размер и състав на населението

THE SPREAD OF ISLAM IN BULGARIAN RURAL
 AREAS IN THE OTTOMAN PERIOD
 (15 TH-18 TH CENTURIES):
 COLONISATION AND ISLAMISATION

Machiel Kiel

Summary

Despite the growing historiographic literature some of the most important events and phenomena in Bulgarian history of the last five centuries such as the partial colonisation of the land by Turks from Anatolia and especially the conversion of a part of the autochthonous population to the religion of the conquerors are still shrouded in mystery. In this study the author is aiming at revealing the specific features of the two interrelated processes in two areas in present-day Bulgaria — Chepino in the Rhodopes and the area of Sevlievo in Northern Bulgaria.

In the first part of the study the plausibility of the information concerning a forced mass conversion of Christian Bulgarians during the rule of Selim I contained in a range of domestic sources is subjected to close scrutiny. Particular attention is paid to the Story of Pop Metodi Draginov which is still very influential in moulding public opinion in Bulgaria regarding the ways Islam gained adherents. The information contained in these sources has been compared to the more neutral Ottoman population registers, preserved in the archives in Istanbul, Ankara and Sofia. The history of the conversion of the population in the Chepino valley is traced century by century removing any doubts regarding a forced Islamisation of local Christians commanded and directed by the Ottoman authorities. The Ottoman population registers show in an irrefutable manner that the Islamisation of the district was the result of a process stretching out over more than two centuries. A full century before the story of Metodi Draginov is supposed to have taken place half of the inhabitants of the villages of the district were already adherents of